

Citation style

Pánek, Jaroslav: Rezension über: Martin Slepíčka, Úcta k svatému Jeronýmovi v českém středověku. K 1600. výročí smrti círvního otce svatého Jeronýma, Ostrava: Repronis, 2021, in: Český časopis historický, 2022, 2, S. 489-491, <https://recensio-stag.lorax.syslab.com/r/2439fdee27d643cc865f477aeded4f1d>

český časopis historický

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

hrávala mezi Římem a Prahou jednak při Dobiášově neochotě přizpůsobit se interpretačním modelům mussoliniovského pojetí římských dějin, jednak při rozporech mezi některými stipendisty a Komisí Československého historického ústavu v Římě, která centrálně řídila jejich činnost.

Autorčině tezi, že Dobiáš byl nejúspěšnějším stipendistou, pokud jde o uplatnění jeho tematiky na mezinárodních kongresech, lze přisvědčit. Zároveň je třeba vzít na vědomí, že římský ústav byl primárně určen k výzkumu bohemikálních pramenů a že bylo dáno povahou věci, když tyto výzkumy a ediční záměry zůstávaly ve stínu pozornosti italské i širší mezinárodní odborné veřejnosti. Měly však podstatný význam pro bádání o starších českých a středoevropských dějinách, a současný výzkum na ně také s prospěchem navazuje.

Článek Zdeňka Jíráska a Tomáše Krömera *Cestování do Říma a Itálie v Československu 1918–1992* (s. 117–128) vystihuje hlavní etapy a proměny v intenzitě cestování, zaznamenává politickou motivaci uzavírání hranic či jejich relativní otevřenosti, stejně jako proměny dopravních prostředků od dominantní železnice přes automobilismus k letecké dopravě. Základní vývojové tendence, doprovázené statistickými údaji, dokládají silnou závislost potenciálních cestovatelů na panujícím režimu (například po částečném uvolnění roku 1956 vycestovalo do Itálie pouhých 42 československých občanů, kdežto v roce 1969, kdy ještě doznívalo Pražské jaro, jich bylo přes 79 tisíc). Navíc Itálie jako soused Jugoslávie, státu s prostupnými hranicemi, sehrávala významnou úlohu při emigraci na Západ.

Autorská dvojice právem věnuje pozornost specifické náboženské motivaci cest do

Říma. V této souvislosti přibližuje velmi cenný pramen, pamětní záznamy Josefy Prouzové (prababičky Zdeňka Jíráska) o pouti do Říma a na další poutní místa v Itálii v dubnu 1929. Popisuje výpravu velmi početné výpravy českých a moravských katolíků za účasti biskupů, jejich soukromou audienci u papeže Pia XI. a další zcela mimořádné okolnosti. Zde je však třeba zdůraznit, že neslo o obvyklou cestu zbožných poutníků, nýbrž o pečlivě připravenou výpravu na inauguraci reprezentativní české koleje Nepomucenum, která byla právě tehdy otevřena v předvečer svatováclavského milénia. I když tato souvislost autorům unikla, je třeba ocenit, že svým výkladem obohatili pohled na jednu z klíčových událostí v česko-vatikánských vztazích.

Zásluhou Slezské univerzity vznikl sborník, který přináší množství nových poznatků o dějinách české recepce antiky i pozdějších kulturních dějin Itálie, o vztahu Čechů k Římu a Itálii. Vzhledem k zařazení anglických souhrnů každého z článků mohou tyto práce využít i zahraniční badatelé, kteří se zajímají o vyzářování italské kultury do zemí za Alpami.

Jaroslav Pánek

Středověk

Martin SLEPIČKA

Úcta k svatému Jeronýmovi v českém středověku

Ostrava, Repronis 2021, 236 s., 122 obr., ISBN 978-80-7329-464-9.

S jubilejním odkazem „K 1600. výročí smrti církevního otce svatého Jeronýma“ vyšla kniha ostravského historika Martina Slepíčky, který se zabývá zejména kulturními dějina-

mi středověku, křesťanskou ikonografií a hagiografií. K záměru shrnout tuto problematiku na základě literatury i pramenného výzkumu přistoupil autor dobře připraven řadou předchozích dílčích studií.

Slepička shrnul výsledky dosavadního českého a částečně i mezinárodního bádání o dějinách kultu sv. Jeronýma a podal náčrt života a díla sv. Jeronýma (* asi 347, † 420), zvaného *doctor gloriosus*, se zvláštním zřetelem na jeho cesty a působení mezi západními a východními centry křesťanstva. Představil velkého učence v jeho lidské podobě, v jeho vysokých politických ambicích (mj. snaze stát se nástupcem papeže Damasa I.) i v lidských slabostech, v jeho „komplikované svárlivé, sarkastické až urážlivé povaze“ (s. 29). V nezbytné zkratce shrnul Jeronýmovo dílo teologické, církevně historické a zvláště překladatelské, jež mělo epochální význam; latinský překlad bible *Vulgata* se sice prosazoval pomalu, ale zato se stal jedním ze základů středověké vzdělanosti a po tisíciletí byl tridentským koncilem uznán za oficiální biblický překlad pro katolickou církev.

Třebaže s Jeronýmovým dílem byli pravdivelně konfrontováni bezmála všichni západní křesťané, jeho uctívání se rozvíjelo pozvolna a on sám se nikdy nestal „lidovým světcem“. Poutal pozornost především mezi intelektuály, a tomu odpovídal i vývoj jeho kultu v českých zemích. Slepička sleduje vztah k Jeronýmovi od Velké Moravy přes působení benediktinských klášterů (od 11. století) a olomoucké biskupství a až po vzácné uplatnění jeho patrocinia v Čechách. Analyzuje vyobrazení světce i zmínky v letopisech, kalendářiích a dalších písemných pramenech. Zdůrazňuje, že k rozšíření zájmu o tohoto „elitního“ světce napomohla fikce o slovanském původu sv. Jeronýma, který sice pocházel z římské

provincie Dalmácie, ale žil tam dávno před příchodem Slovanů.

Ke skutečnému rozmachu kultu došlo za Karla IV., který při klášteře Na Slovanech založil kostel zasvěcený kromě jiných světců tomuto patronu Slovanů. Slepička odvozuje vztah císaře k uctívání sv. Jeronýma nejen od pobytu v chorvatském městě Senji (1337), kde byla pěstována slovanská liturgie, ale také od osobně motivované intelektuální úcty k překladateli bible a od setkání se svatojeronýmskými relikviemi v severní Itálii; obě hypotézy jsou logické a lze je přijmout jako pravděpodobné komplementární vysvětlení. Patron učenců se za Karla IV. stal zároveň „učitelem Čechů“ a Praha byla jedním z center jeho uctívání, odkud se kult šířil dále do Čech (především na dominium pánů z Rožmberka v jižních Čechách) a na Moravu. Představa o „slovanském světcu“ Jeronýmovi zakořenila v Čechách natolik, že byla přijata i umírněnými husity.

Samostatná kapitola je věnována ikonografii sv. Jeronýma v českém středověkém umění, samozřejmě se zřetelem k evropským tradicím jeho vnímání. Slepička vystihl, jak byl Jeroným zobrazován v podobě kněze, mnicha, kardinála či poustevníka, jaká vnější forma ztvárnění byla volena (desková, nástěnná a knižní malba, dřevorez, malované rámy, kachle), do jakého kontextu byl Jeroným kladen (čtyři velcí učitelé církve) a s jakými atributy.

Výsledky své magisterské práce *Ikonografie sv. Jeronýma v českém středověkém umění*, obhájené na Filozofické fakultě Ostravské univerzity, promítl Slepička do druhé poloviny knihy, v níž podal katalog zobrazení sv. Jeronýma v památkách českého středověku (s. 115–190, 205–213). Je to soubor 80 hesel, v nichž jsou fotograficky reprodukována, popsána a interpretována

jednotlivá výtvarná díla s tematikou sv. Jeronýma v rozpětí od konce 13. do počátku 16. století. Přesná lokalizace vyobrazení a bibliografické odkazy vytvářejí dobré východisko k dalšímu detailnímu studiu.

Z pečlivého zpracování pramenů a literatury vzešla materiálově bohatá a velmi přehledně uspořádaná kniha. Ocenění se jí dostalo už tím, že jejím patronem a autorem úvodního slova se stal rektor české Papežské koleje Nepomucenum Roman Czudek. Zvláštností publikace je résumé nejen v kongresových jazycích (angličtině, němčině, francouzštině a italštině), ale i ve třech jazycích slovanských (češtině, polštině a chorvatštině), jejichž úkolem je oslovit co nejširší okruh zahraničních čtenářů. I ti, kteří nečtou česky, mohou využít velké množství v knize reprodukováných ikonografických pramenů.

Jaroslav Pánek

Alexander SEIBDNER – Christoph VOLKMAR (Hg.)

Nabaufnahmen. Landesgeschichtliche Miniaturen für Enno Bünz zum 60. Geburtstag.

(= Schriften zur sächsischen Geschichte und Volkskunde 67)

Leipzig 2021, Leipziger Universitätsverlag, 799 s., s. 689–704 barevná foto, řada černobílých v textu, ISBN 978-3-96023-409-8.

Úvodem lze rovnou říci, že si tu český medievista takřka vždy najde něco, co ho bezprostředně zajímá. Ostatně jubilant, dlouholetý lipský ordinář není v českém prostředí neznámou osobou a tak je skoro divné, že v *Tabula gratulatoria*, která obsahuje rovných 246 osob, není žádný Čech, ač bych si

snadno představil, že by jich (nás) tam mohlo být klidně až deset. Tak aspoň virtuálně se dodatečně přidávám(e).

Je třeba začít aspoň stručně od konce, kde se nalézá Bünzova obdivuhodná bibliografie, která čítá 723 položek, včetně řady samostatných knih a zejména desítek redakcí či spoluredakcí sborníkových titulů, které naznačují hlavní směry jeho profilace. Jsou to církevní dějiny (zejména jejich nižších struktur, v tom především farností), kulturní historie, ale i biografistika, diplomatika a dějiny sociální.

Dvacet osm příspěvků je rozvrženo do celkem čtyř rámcových okruhů výše naznačených jubileantových přednostních zájmů. Celkem deset statí vyplňuje první okruh: Farnost, zbožnost a reformace. Zde také nalézáme řadu styčných bodů s českou historií. Tak už první stať autorů Hartmuth Kühne – Jörg Voigt se věnuje sledování poutí do Říma a zejména tomu, jak byli poutníci na zastávkách při své cestě odpustkovými komisaři i místními „obhospodařování“. Je tu mj. interpretována suplika *sola signatura*, resp. její slavnostně provedený opis olomouckého biskupa Stanislava Thurza (s repr.). Druhou je stať Petra Wieganda o farní vizitaci v míšeňské diecézi v letech 1463–1476 na základě sice známého, leč málo využitého interrogatoria. Se zadostiučiněním lze kvitovat, že autor plně integruje moderní českou literaturu. Wolfgang Huschner probírá exemplárně spor abatýše s faráři inkorporovaných far, Claudia Märkl sleduje vztah Silvia Piccolominiho k farnosti Aspach v pasovské diecézi, jejímž farářem byl ve svých počátcích. Andreas Ranft zkoumá politickou funkci farních městských kostelů a Alexander Sembdner farnosti jako kreditní ústavy na příkladu biskupského města Naumburg v 15. století.